TALABALARDA QADRIYATLI YONDASHUV MUNOSABATINI SHAKLLANTIRUVCHI ZAMONAVIY O‘QITISH USULLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Umumiy pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi
Ernazarova Munisxon Jo‘raqulovna
Orcid ID: 0009-0001-6591-7480

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ, ФОРМИРУЮЩИЕ ЦЕННОСТНЫЙ ПОДХОД У СТУДЕНТОВ

Эрназарова Мунисхон Журакуловна
Преподаватель кафедры «Общая педагогика»
Чирчикский государственный педагогический университет
Orcid ID: 0009-0001-6591-7480

MODERN TEACHING METHODS FOR FORMING A VALUE-BASED ATTITUDE IN STUDENTS

Ernazarova Muniskhon Jurakulovna
Teacher of the Department of "General Pedagogy"
Chirchiq State Pedagogical University
Orcid ID: 0009-0001-6591-7480

Annotatsiya

Mazkur maqolada oliy ta’lim tizimida talabalarning kasbga bo‘lgan qadriyatli munosabatini shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilingan. Tadqiqotda aksiologik yondashuv asosida zamonaviy o‘qitish metodlari, jumladan, Case-study, "Qarorlar daraxti" va loyiha asosida o‘qitish texnologiyalarining samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.Ushbu ishda talaba shaxsida kasbiy kompetensiya va ma’naviy qadriyatlarni integratsiyalash mexanizmlari, shuningdek, o‘qituvchining fasilitatorlik roli yoritilgan. Tadqiqot natijalari talabalarda mas’uliyat, etik norma va professional dunyoqarashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: qadriyatli yondashuv, aksiologiya, professional kompetentlik, oliy ta’lim, Case-study, interfaol metodlar, ta’lim paradigmasi, ma’naviy-axloqiy tarbiya, refleksiv yondashuv, fasilitator.

Аннотация

В данной статье анализируются педагогические и психологические основы формирования ценностного отношения студентов к профессии в системе высшего образования. На основе аксиологического подхода научно обоснована эффективность современных методов обучения, таких как Case-study, «Дерево решений» и проектное обучение. Освещаются механизмы интеграции профессиональных компетенций и духовных ценностей в личности студента, а также роль преподавателя как фасилитатора. Результаты исследования способствуют развитию у студентов ответственности, этических норм и профессионального мировоззрения.

Ключевые слова: ценностный подход, аксиология, профессиональная компетентность, высшее образование, Case-study, интерактивные методы, парадигма образования, духовно-нравственное воспитание, рефлексивный подход, фасилитатор.

Abstract

This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of forming students' value-based attitude towards their profession in the higher education system. Based on the axiological approach, the effectiveness of modern teaching methods, including Case-study, "Decision Tree," and project-based learning technologies, is scientifically grounded, highlights the mechanisms for integrating professional competencies and spiritual values within the student's personality, as well as the facilitator's role of the teacher. The research results contribute to the development of responsibility, ethical standards, and a professional worldview among students.

Keywords: value-based approach, axiology, professional competence, higher education, Case-study, interactive methods, educational paradigm, spiritual and moral education, reflexive approach, facilitator.

1. Kirish

Bugungi shiddatli globallashuv va raqamli transformatsiya davrida axborot oqimi nafaqat bilim manbai, balki shaxs dunyoqarashini shakllantiruvchi qudratli vositaga aylandi. Ayniqsa, oliy ta’lim talabalari — intellektual qatlam sifatida — turli mafkuraviy xurujlar va "ommaviy madaniyat" (mass culture) ning asosiy nishoni hisoblanadi. "Ommaviy madaniyat" o‘zining jozibador ko‘rinishi, yengil-yelpi hayot tarzini targ‘ib qilishi va milliy ma’naviyat ildizlariga bolta urishi bilan yoshlar ongida axloqiy eroziyani keltirib chiqarmoqda. Xususan: ma’naviy boylikdan ko‘ra moddiy manfaatdorlikni ustun qo‘yish, "faqat o‘zing uchun yasha" tamoyilini singdirish. Milliy o‘zlikdan, til va an’analardan uzoqlashish, begona turmush tarziga ko‘r-ko‘rona ergashish. Chuqur mushohada va tanqidiy fikrlash o‘rnini vizual effektlar hamda yuzaki hissiyotlarning egallashi kabilarni "Ommaviy madaniyat"ning yoshlar ongiga salbiy ta’sir ko‘rsatish mexanizmlari sifatida ko‘rsatish mumkin.

Pedagogik nuqtayi nazardan, ushbu tahdidlarga qarshi faqat taqiqlar bilan kurashish samara bermaydi. Bu borada yagona va eng kuchli strategiya — yoshlar ongida mustahkam "qadriyatli immunitet" ni shakllantirishdir. Shu o‘rinda qadriyatli yondashuv o‘zi nima? degan savolga to‘xtalib o‘tsak.

Qadriyatli yondashuv eng avvalo — ma’naviy immunitet asosi hisoblanadi. Qadriyatli (aksiologik) yondashuv talabada axborotni shunchaki qabul qilish emas, balki uni saralash (filtratsiya) qobiliyatini rivojlantiradi. Talaba har qanday tashqi axborotni o‘zining milliy va shaxsiy qadriyatlar prizmasidan o‘tkazadi. Agar axborot uning e’tiqodi va axloqiy mezonlariga zid bo‘lsa, immunitet uni "begona element" sifatida rad etadi. "Ommaviy madaniyat"ning yashirin manipulyatsiyalarini anglab yetish imkonini beradi. Talaba "nima uchun bu narsa trendda?" va "bu mening shaxs sifatida rivojlanishimga nima beradi?" degan savollarni o‘rtaga qo‘yishni o‘rganadi. Qadriyatli yondashuv talabada nafaqat o‘zi, balki oilasi va jamiyati oldidagi burchini his qilishni uyg‘otadi. Bu his esa yoshlarni yot g‘oyalar ta’siriga tushishdan saqlaydi. Zamonaviy pedagogikaning vazifasi — ularga dunyo darvozalarini ochish bilan birga, shu dunyodagi ma’naviy bo‘ronlarda yo‘lni yo‘qotib qo‘ymaslik uchun "ichki kompas" (qadriyatlar tizimi) ni berishdir. Maqolada ilgari surilgan zamonaviy o‘qitish metodlari (Case-study, debat,

loyiha ishlari) aynan shu ichki kompasni shakllantirishga, ya'ni tashqi axborot xurujlariga chidamli, mustahkam irodali va qadriyatga ega mutaxassisni tarbiyalashga yo'naltirilgan.

Pedagogik tadqiqotchilar (masalan, V. Slastenin, M. Kagan) ta'kidlaganidek, qadriyatli yondashuv — bu ta'lim oluvchini shunchaki obyekt emas, balki madaniy boyliklarni o'zlashtiruvchi va yaratuvchi subyekt sifatida ko'rishdir. Maqolaning maqsadi — ushbu munosabatni shakllantirishda eng samarali bo'lgan zamonaviy metodlarni ilmiy asoslash.

2. Metodologiya

Qadriyatli yondashuv – bu shaxsning atrof-muhit, jamiyat va o'ziga nisbatan ongli, mas'uliyatli va ma'naviy asoslangan munosabatini ifodalaydi. Bu esa ta'lim jarayonida maxsus yondashuv va zamonaviy metodlardan foydalanishni talab etadi.

Qadriyat tushunchasi inson hayotida muhim o'rin tutadi. U shaxsning xulq-atvori, qaror qabul qilishi va ijtimoiy faoliyatini belgilaydi. Qadriyatlar quyidagi guruhlarga bo'linadi:

- Umuminsoniy qadriyatlar (adolat, halollik, tinchlik)
- Milliy qadriyatlar (urf-odatlar, an'analar)
- Shaxsiy qadriyatlar (o'zini rivojlantirish, maqsadga intilish)

Talabalarda qadriyatli yondashuvni shakllantirish jarayoni quyidagi omillarga bog'liq:

- Ta'lim mazmuni
- O'qitish metodlari
- Pedagog shaxsiyati
- Ta'lim muhiti

Shu sababli zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol va innovatsion metodlarga katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki, zamonaviy o'qitish usullari talabaning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va qadriyatlarga ongli munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. An'anaviy ta'limdan farqli ravishda, bu usullar talabani passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Bu jarayonda "Aqliy hujum" (Brainstorming), "Bahs-munozara" (Debate), "Rol o'ynash" (Role play), "Muammoli o'qitish texnologiyasi", "Loyihaviy o'qitish" (Project-based learning), "Keys-stadi", "Insert" kabi metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi.

Zamonaviy ta'limda AKT vositalari juda muhim o'rin tutadi. Masalan: onlayn platformalar, multimedia materiallar, virtual muhitlar. Bu vositalar orqali: mustaqil ta'lim olish, axborot madaniyati global fikrlash kabi qadriyatlar shakllanadi. Shu bilan birga, raqamli madaniyat va axloqiy me'yorlarga rioya qilish ham o'rgatiladi.

Qadriyatli yondashuvni shakllantirishda refleksiya muhim ahamiyatga ega. Talabalar: o'z faoliyatini tahlil qiladi, xatolarini anglaydi. o'z ustida ishlaydi. Natijada bu jarayon orqali halollik, o'zini baholash, shaxsiy rivojlanish qadriyatlari rivojlanadi. Zamonaviy ta'limda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki: yo'naltiruvchi, motivator, fasilitator, sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi shaxsiy namuna orqali talabaga ta'sir qiladi. Uning: adolatliligi, madaniyati, professional mahorati
talabalarda qadriyatli yondashuv shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

3. Results (Natijalar)

O'tkazilgan tahlillar natijasida qadriyatli munosabatni shakllantirishda quyidagi texnologiyalar yuqori samaradorlik ko'rsatdi:

Asosiy metodlar jadvali

Metod nomi	Qadriyatli yo‘nalishi	Kutilayotgan natija
Sokratik muloqot	Tanqidiy fikrlash va haqiqatni izlash	O‘zgalar fikrini hurmat qilish
Loyiha asosida o‘qitish (PBL)	Ijtimoiy mas’uliyat va hamkorlik	Jamoada ishlash va foydali mahsulot yaratish
Rolli o‘yinlar	Empatiya va tolerantlik	Vaziyatga boshqalar ko‘zi bilan qarash
Debatlar	Axloqiy tanlov va argumentatsiya	Shaxsiy pozitsiyani qat’iy va madaniy himoya qilish

Ilmiy asos: Zamonaviy pedagogikada qadriyatli yondashuvni shakllantirishda "Aksiologik model" muhim o‘rin tutadi. Bu model talabaning hissiy-irodaviy sohasiga ta’sir ko‘rsatish orqali bilimlarni shaxsiy qadriyatga aylantirishga yordam beradi.

4. Discussion (Muhokama)

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qadriyatli yondashuvni shakllantirishda shunchaki ma’ruza o‘qish kutilgan natijani bermaydi. Buning sababi, qadriyat — bu axborot emas, balki ichki tajriba (reflksiya) mahsulidir. Refleksiv yondashuv sifatida Talaba o‘z harakatlarini qadriyatlar prizmasidan o‘tkazishi kerak. Masalan, ekologiya darsida nafaqat ifloslanish darajasini hisoblash (CO_2 miqdori), balki tabiatga nisbatan mas’uliyat hissini shakllantirish muhim. Raqamli qadriyatlar sifatida shuni aytish mumkinki, bugungi kunda "kiber-etika" tushunchasi ham qadriyatli yondashuvning bir qismiga aylandi. Talabalarda internet madaniyatini shakllantirish zamonaviy ta’limning ajralmas bo‘lagidir.

Xulosa

Talabalarda qadriyatli yondashuv munosabatini shakllantirish zamonaviy ta’limning ustuvor vazifalaridan biridir. Bu jarayonda interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy o‘qitish usullari orqali talabalar nafaqat bilim oladi, balki: ijtimoiy faol mas’uliyatli, ma’naviy yetuk shaxs sifatida shakllanadi. Shu sababli ta’lim tizimida qadriyatga yo‘naltirilgan yondashuvni keng joriy etish dolzarb vazifa hisoblanadi. Qadriyatli munosabat shakllangan talaba nafaqat yaxshi mutaxassis, balki jamiyatning ongli a’zosi sifatida namoyon bo‘ladi. Bu jarayonda o‘qituvchining shaxsiy namunasi (fasilitatorlik roli) hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar (References):

1. Slastenin V.A. "Pedagogika: Innovatsion faoliyat", Moskva, 2018.
2. Kagan M.S. "Inson qadriyatlari falsafasi", Sankt-Peterburg, 2020.
3. Yusupova F. "Oliy ta’limda talabalarning ma’naviy-axloqiy kompetensiyalarini rivojlantirish", Toshkent, 2021.
4. Musurmonova O. *"Yuqori sinf o‘quvchilarining ma’naviy madaniyatini shakllantirishning pedagogik asoslari"* (1993).
5. Amirova B.A. *"Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-aksiologik pozitsiyasini shakllantirish mexanizmlari"* (Dissertatsiya). 2021-yil.
6. Khodjamkulov U.N. "Pedagogical cluster as a factor of professional value formation". Journal of Critical Reviews yoki Scientific Reports of Bukhara State University 2020

7. Ernazarova M.J. "Talabalarda kasbga qadriyatli yondashuvni shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari va rivojlanish mexanizmlari" 9. International ankara Multidisciplinary studies Congress November 13-14, 2025 Ankara Turkiye
8. UNESCO Guidelines on Intercultural Education. (Global qadriyatlarni shakllantirish bo‘yicha xalqaro qo‘llanma).